

FORMAREA PARTIDULUI MIȘCAREA REPUBLICANĂ POPULARĂ – TRĂSĂTURI TIPOLOGICE

Dumitru SÎRGHI

Catedra Istorie Universală

L'auteur présente le processus de la constitution du Mouvement Républicain Populaire en France et réalise une synthèse de la plateforme politique, socio-économique et idéologique de ce parti.

Mișcarea Republicană Populară (în continuare M.R.P.) a fost unul dintre principalele partide politice din Franța în perioada postbelică. Prezent pe arena politică până în 1967, el a influențat considerabil desfășurarea evenimentelor în țară și peste hotare. Cu excepția unor intervale de timp ne semnificative, reprezentanții partidului au fost prezenți (începând cu august 1944 până în septembrie 1962) în toate guvernele Franței. Republicanii populari au contribuit la edificarea Republicii a IV-a, la declanșarea procesului de formare a Uniunii Europene, la modernizarea economică și socială a Franței etc.

Este firesc ca practic în toate lucrările consacrate Franței din perioada postbelică autorii să abordeze și istoria M.R.P. Dar atitudinea cercetătorilor față de acest partid și aprecierile lor niciodată n-au fost identice. Unii istorici considerau că „M.R.P. a fost partidul marelui capital și al clerului superior, care activa sub lozinci politice, economice și sociale demagogice” [1]. Alții menționau că M.R.P. „se delimita cu străduință de catolicismul reacționar” și a fost „noul exponent al intereselor burgheziei, fără îndoială, mai perspicace” [2]. P. Letamendia, politolog francez, a concluzionat că „M.R.P. a fost un partid democratic al maselor” [3]. Studiarea istoriei experienței M.R.P., sublinia R. Bichet, este actuală la etapa contemporană din considerentul că M.R.P. n-a permis Partidului Comunist Francez să acapareze puterea în momentul eliberării Franței de sub jugul fascist [4].

Cercetarea istoriei apariției acestui partid politic este deosebit de actuală cu atât mai mult, cu cât M.R.P. a fost un partid de sorginte democrat-creștină și un adept al centrismului politic.

Apariția pe arena politică franceză, în zilele de 25 și 26 noiembrie 1944, a M.R.P. nu a fost un eveniment incidental.

Înfrângerea Franței și ocuparea ei de către hitleriști în vara anului 1940 au condiționat schimbarea radicală a situației din țară. Regimul Vichy și marile monopoluri care au colaborat cu Germania fascistă au fost învinuite de trădare națională. Principalele partide politice ale Republicii a III-a – Radicalii, Federația Republicană, Alianța Democrată, care au adus țara la o catastrofă națională, au fost discreditate în fața opiniei publice și practic și-au sistat activitatea. Concomitent s-a produs un avânt al mișcărilor antifasciste, patriotice și democratice. La aceste mișcări s-au asociat și o parte a catolicilor în opoziție cu ierarhia bisericească, care a aderat la regimul de la Vichy. Printre ei s-au evidențiat mai multe persoane, ulterior implicate activ în crearea M.R.P., cum ar fi: A. Colin, F. de Menton, P.A. Teitgen, A.C. Floret, G. Bidault, M. Schuman etc. Catolicii, participanți la mișcarea de rezistență, au susținut organizația „Franța Liberă”, condusă de către generalul Ch. De Gaulle și au contribuit în mare măsură la eliberarea țării [5].

În 1943, când s-a produs cotitura radicală în desfășurarea celui de al doilea război mondial, mulți dintre participanții la Rezistența antifascistă au început să mediteze asupra viitorului Franței, să contureze imaginar forța capabilă să asigure restabilirea țării și a pozițiilor ei în lume. Printre membrii Rezistenței antifasciste catolice, un tânăr patriot, ce și-a jertfit viața pe altarul libertății, G.Dru, în august 1943, a inițiat constituirea unei forțe politice, pe care o dorea ca „mișcare populară”, nu ca un partid tradițional. Mișcarea dată, unind „două curente ideologice: al democraților inspirați de ideile creștinismului, și al moștenitorilor tradiției laice a Dreptului omului” va fi capabilă nu doar „să scuture jugul fascist”, dar și „să înlăture dominația bancherilor, trusturilor și să lichideze robia proletară” [6]. Propunerea lui a fost susținută de consfătuirea reprezentanților grupurilor de rezistență „Liberté”, „Combat”, „Resistance” ș.a. Participanții întrunirii, ce și-a desfășurat activitatea la 16 ianuarie 1944 în Parisul ocupat de fasciști, au decis fondarea Mișcării Republicane pentru Eliberare și au creat un Comitet Național provizoriu în frunte cu președintele Consiliului Național al Rezistenței (în continuare – C.N.R.) – G. Bidault [7]. În luna august Comitetul a publicat proiectul de program al viitoarei formațiuni

politice „Manifestul M.R.L.”, elaborat de către A. Colin și M.-R. Simonnet, viitorii președinte și secretar general ai partidului [8]. În proiect se indica că noua formațiune va urmări scopurile „unirii forțelor națiunii pentru a încheia victorios războiul și a lichida regimul de la Vichy (...), pentru a crea o Franță nouă, în care Statul nu va mai fi sub influența intereselor private (...) și va asigura eliberarea omului din robia (...) sistemului social-economic, unicul regulator al căruia este profitul” [9]. Manifestul stipula: „Este necesară o ruptură decisivă cu sistemul capitalist”, care, „declarând libertatea generală, în fapt a asigurat-o doar proprietarilor capitalului, a instaurat exploatarea omului de către om, astfel a creat o inegalitate odioasă, a generat lupta de clasă și a decimat frăția națională” [10]. Această transformare revoluționară se preconiza să fie realizată prin adoptarea „unui nou drept de proprietate”, prin „restabilirea regimului parlamentar”, prin „naționalizarea ramurilor-cheie industriale”, prin „planificarea dezvoltării economiei”, prin „participarea truditorilor la dirijarea economiei, întreprinderilor”, prin „garantarea dreptului la muncă și odihnă, a libertății conștiinței”, prin fondarea sistemului de asigurare socială etc. [11] Totodată se menționa că M.R.L. va lupta pentru efectuarea schimbărilor, conducându-se doar de „principiile veșnice ale civilizației creștine” [12].

Congresul de constituire a noii formațiuni a fost întrunit pe 25-26 noiembrie 1944. Delegații congresului au adoptat Statutul „Manifestul M.R.P.” [13] și au ales instituțiile conducătoare ale noului partid.

M.R.P. și-a fixat scopul strategic: „... instaurarea democrației politice, economice și sociale – garanție a respectării drepturilor persoanei și libertăților civice, care asigură dominația muncii asupra capitalului și a meritelor personale asupra privilegiilor, condiționate de bogăție și proveniență” [14]. Totodată a enunțat: „Rezistența, Eliberarea, Victoria au făcut posibilă renovarea Franței. În acest scop este necesară o revoluție. Noi dorim revoluția ce va permite (...) înălțarea morală și spirituală a tuturor oamenilor (...) ce va garanta fiecăruia dreptul la o viață asigurată și destoinică (...) ce va face democrația politică și socială o realitate” [15]. Ca revoluția „să obțină adevărul întregii națiuni și să fie victorioasă” era necesar, cum s-a exprimat G. Bidault, să fie „revoluția prin lege” [16].

Manifestul M.R.P. includea toate prevederile Manifestului M.R.L., cu excepția referirii la „principiile creștine” și a indicației despre „necesitatea ruperii decisive cu sistemul capitalist”. R. Bichet, primul secretar general al M.R.P., mărturisește că acest lucru „a fost efectuat din considerente tactice” – pentru a evita învinuirea de confesionalism, pentru a obține voturile celor mai diverse categorii de alegători și astfel de a crea posibilitatea „de a governa în centru cu mijloace de dreapta și a realiza scopuri de stânga” [17].

Platforma politică a noului partid, enunțată în aceste Manifeste, fiind „o sinteză a speranțelor Rezistenței și marilor principii sociale și politice ale democrației creștine”, [18] a asigurat M.R.P. cu susținerea diverselor categorii sociale.

Fondatorii doreau să plaseze partidul în centrul eșichierului politic, rezervându-i funcția de verigă centrală în cadrul Alianței forțelor democratice. Dar ei, spre deosebire de democrații creștini din țările vecine, au realizat atât colaborarea cu partidele marxiste, cât și concurența cu ele. Acest curs, numit de lideri „anticomunism constructiv”, era absolut necesar pentru a „excluzi posibilitatea unui război civil” în Franța postbelică [19]. Totodată liderii republicani populari opuneau propria formațiune partidelor burgheze ce activaseră în perioada interbelică, căci ele, fiind „niște comitete electorale” și „unelte mascate ale monopolurilor”, vedeau misiunea lor doar „în lupta pentru locuri în parlament” și se opuneau transformării radicale a regimului existent [20].

Doctrina M.R.P., fiind bazată pe ideile personalismului (ostil individualismului burghez și colectivismului comunist), ale democrației (care neagă orice fel de totalitarism și despotism) și ale progresismului reformist (opus integrismului catolic și progresismului revoluționar), se reliefează (în documentele cercetate) nu ca o construcție intelectuală, stabilită pentru totdeauna, dar ca o căutare permanentă a noilor decizii pentru ulterioarele coliziuni sociale în spiritul creștinismului și al Rezistenței. Ea este, cum scrie Callot, „mai mult o etică decât o concepție filozofică despre lume, bazată pe adevăruri și valori incontestabile, anterior admise, ale creștinismului...” și „cuprinde afirmațiile gândirii creștine despre raporturile dintre oameni, concretizate în acțiuni politice” [21].

Chintesența doctrinei partidului o constituie concepția despre om. Ființa umană, în viziunea republicanilor populari, „nu este doar rezultatul determinismului biologic și social” [22]. A o limita la aceste aspecte ar însemna, considera ideologul partidului, filosoful Et. Borne, să accepți „ființa umană doar ca obiect pasiv al istoriei și societății” [23]. Omul se deosebește de alte ființe prin faptul că este „ființă spirituală”, adică posedă „demnitate morală și drepturi naturale”. Doar fiind conștient de ele, el devine „subiect activ al istoriei și societății” [24] ... „Toți oamenii, indiferent de rasă, culoarea pielii, apartenență de clasă, sunt egali de la

natură” căci „neamul omenesc este universal”, iar ca indivizi „se bucură de drepturi naturale, pe care nimeni nu are dreptul să le încalce” [25]. Doctrina partidului stipula că egalitatea indivizilor presupune – „libertatea deplină a fiecărui și a tuturor, frăția oamenilor, colaborarea și ajutorul reciproc” [26]. Aceste deziderate puteau fi realizate, considerau republicanii populari, doar prin acțiunile perseverente ale forțelor politice. De aceea M.R.P. a declarat că sarcina sa primordială va fi „asigurarea respectării drepturilor naturale ale omului” [27]. Pentru ei erau plauzibile în acest scop doar acțiunile ce nu depășeau cadrul democratic.

Or, al doilea component al doctrinei M.R.P. îl constituie concepția despre democrație. „Concepția democratică, afirma Borne, este unica concepție politică revoluționară, efectivă și realistă” [28]. Dar, „elaborată de omul occidental în mediul intelectual și spiritual impregnat de creștinism, ideea democratică, teoretic raționalistă, rămâne de sorginte creștină” [29]. Republicanii populari erau adepții democrației creștine „nu doar pentru că ideea democratică este imanentă religiei creștine, ci și fiindcă ea este compatibilă cu concepția despre om și relațiile lui cu lumea înconjurătoare, introdusă în istorie de creștinism (...) Noi suntem democrați, declara Borne, prin referințe la valori istorice de origine creștină, care, fără îndoială, vor pieri, dacă creștinismul va înceta să îndeplinească funcția de catalizator și de <<cenzor>> al conștiinței umane” [30]. Călăuziți de aceste principii, ei erau refractari atât față de „integritismul religios”, promotor al clericalismului, cât și față de „catholicismul progresist” care încerca să justifice politica marxistă și comunistă prin referințe la creștinism. Totodată democrația în concepția republicanilor populari era și pluridimensională. „Noi luptăm pentru instaurarea unei democrații politice, economice și sociale”, declarau liderii M.R.P [31].

Democrația politică poate fi realizată de către cetățeanul liber, conștient și perseverent, care își asumă responsabilitatea pentru rezolvarea problemelor sociale. Democrația este pluralistă și concomitent necesită o disciplină morală și un nivel înalt al civilizației. Este ideală, dar și realistă, căci nu suprimă conflictul social, emanație a divergențelor umane, dar îl transformă în dialog. Este și tolerantă, deoarece admite confruntarea pașnică a grupărilor politice și spirituale. Se încarnează într-un Stat puternic, care-și asigură legitimitatea și se consacră binelui public [32].

Un rol deosebit în propulsarea și perpetuarea democrației politice era rezervat partidelor politice, deoarece ele erau „forțele indispensabile ale democrației și *conditio sine qua non* a dezvoltării ei permanente” [33].

Democrația politică trebuia întregită cu cea economică și socială, or, „fără lichidarea exploatarea omului de către om, fără transformarea regimului, care ruinează toate aspirațiile frățești și eforturile oamenilor, democrația politică ar fi o înșelăciune” [34]. Democrația economică și socială va succeda capitalismului clasic, devenit inacceptabil, căci a denaturat prin promovarea exclusivă a liberalismului economic dreptul proprietății private [35]. Borne scria că „ideea democratică respinge condiția proletară”, deoarece „împiedică transformarea muncitorului în cetățean activ”. Ea „contestă sistemul capitalist în măsura în care capitalismul, ignorând dreptatea și binele tuturor, supunând Statul unei tutelări umiltoare, confundă autoritatea economică și influența politică cu bogăția privată” [36]. „A pune bogăția, munca în serviciul tuturor – iată esența revoluției pe care noi dorim s-o realizăm”, declarau republicanii populari [37]. Stipulând transformarea calitativă, radicală a societății franceze, M.R.P. a optat pentru calea reformistă, pentru că „reforma efectuată în momentul oportun, este capabilă de a fi o revoluție, dar cu condiția - să fie realizată conform spiritului democratic și creștin” [38].

Liderii partidului au propus un șir de reforme economice structurale: „reforma întreprinderii”, naționalizarea ramurilor-cheie ale economiei, dirijarea procesului de dezvoltare a economiei țării.

Chintesența „reformeii întreprinderii” o constituia înlăturarea cauzelor proletarizării muncitorilor. Se credea posibilă substituirea sistemului muncii salariate prin sistemul asocierii truditorilor și antreprenorilor. Această posibilitate prevedea asigurarea participării muncitorilor la conducerea întreprinderii, renunțarea la tratarea muncii salariaților ca pe o marfă și recunoașterea ei în calitate de componentă la fel de prețioasă ca și capitalul [39].

Naționalizarea era considerată necesară pentru a fi pusă în serviciul tuturor ramurilor economice de importanță națională, pe care „inițiativa privată nu era în stare sau nu dorea să le dezvolte spre binele tuturor” [40]. Dar ea era incompatibilă cu etatizarea, care „ducea la capitalismul de stat” și la „totalitarism” [41]. Conform concepției republicanilor populari, un rol deosebit se acorda, de rând cu sectorul naționalizat, sectorului privat. Dar și el urma să fie modernizat, cooperat, specializat și dirijat [42]. Condamnând liberalismul economic pentru concurența sa sălbatică, ei se opuneau implicării directe a Statului în activitatea economică. Soluția o vedeau în adoptarea planului național indicativ de dezvoltare economică și socială, dar considerau absolut necesară stimularea realizării planului doar într-un mod indirect: prin intermediul creditului bancar, prin înlesniri fiscale și de altă natură. Statului i se atribuia o funcție nouă – de control și stimulare a procesului economic [43].

Doctrina M.R.P. și platforma lui politică, spre deosebire de alte partide, includea și un domeniu specific – cel al libertății conștiinței. Îndeosebi republicanii populari au fost preocupați de două aspecte ale acestei probleme ample: relațiile Biserică Stat și credincioși/necredincioși. Convinși că „democrația exclude posibilitatea existenței religiei și ideologiei de stat”, ei erau adepți hotărâți ai despărțirii Bisericii de Stat și ai situării exclusive a Bisericii în afara politicii. Într-un sistem democratic, considerau republicanii populari, „statul neutru” asigură în mod obligatoriu drepturi egale tuturor [44]. În mod deosebit M.R.P. a insistat doar asupra dreptului la o instruire liberă a copiilor în școlile private și religioase, însă el s-a opus hotărât transformării „problemei școlare” într-o chestiune politică și a tins spre „rezolvarea acesteia pe calea compromisului” [45].

Transpunerea în viață a principiilor doctrinare și dezideratelor politice ale M.R.P., declarau republicanii populari, se va solda cu „crearea societății umanismului general”. În ea se vor respecta drepturile tuturor oamenilor și va fi, în sfârșit, o democrație reală” [46]. Ultimul președinte al M.R.P., Lecanuet, specifica că noua societate va fi „societatea drepturilor omului și a mașinilor” [47]. Ea (noua societate) urma să fie edificată treptat prin depășirea vechiului sistem capitalist [48]. Totodată ei o doreau totalmente deosebită de cea sovietică, totalitară, în care „personalitatea era jertfită intereselor unei clase, unui partid, statului în general sau unui tiran” [49].

Doctrina și platforma politică a M.R.P. a fost elaborată de un grup de tineri, participanți la mișcarea de rezistență, simpatizanți ai oamenilor muncii, cum ar fi: A.Gortais, Et.Borne, M.-R.Simonnet, A.Colin s.a. Ei credeau sincer în posibilitatea descoperirii unei „a treia căi de dezvoltare” (în viziunea noastră, similară căii scandinave), deosebită de capitalismul clasic și de socialismul sovietic. Dar partidul n-a avut ocazia reală să verifice în practică proiectele propuse. Logica luptei politice a impus M.R.P. inițial să colaboreze cu partidele marxiste, iar după 1951 – cu partidele de dreapta. În urma acestei acțiuni el și-a pierdut originalitatea, devenind un partid asemănător celor tradiționale.

La începutul anilor '50, viața politică franceză se deosebea puțin de cea din perioada interbelică fiind caracterizată prin: instabilitate guvernamentală cronică, ineficacitate parlamentară, majoritate guvernamentală amorfă, lipsită de principii și scopuri de perspectivă etc. Țara s-a implicat într-un șir de conflicte coloniale și s-a pomenit în vâltoarea „războiului rece”. Regimul politic de stat a căzut într-o criză profundă, care s-a soldat în 1958 cu constituirea Republicii a V-a. Aceste metamorfoze au condiționat schimbări, uneori radicale, în platforma politică a M.R.P. Analizând documentele de partid din anii '50-'60, putem constata că M.R.P. nu a renunțat la opțiunile inițiale, dar în noul context politic a considerat primordial sarcinile combaterii și stopării expansiunii marxismului și ale trasării căilor de depășire a crizei în care se afla Franța.

Cu toate că M.R.P., după 1947, excludea orice colaborare cu P.C.F., el promova în continuare un anticomunism deosebit de cel al partidelor burgheze tradiționale. „A se opune comunismului în disputa seculară ca mistică – misticii, ca speranță – speranței, iată predestinația democrației creștine”, menționa la sfârșitul anului 1959 ideologul partidului, Et. Borne [50]. Republicanii populari recunoșteau comunismul, fenomen istoricește condiționat, drept un „rezultat legic al reacției muncitorilor la nedreptățile sociale” [51]. „Marxismul atrage omenirea într-un impas” și „nu deschide calea spre eliberarea omului”, ci doar „contribuie la înlocuirea unui mod de exploatare prin altul” [52]. Deci, conclud ei, este sortit să dispară. Reieșind din aceste postulate, M.R.P. considera importantă doar lupta cu cauzele, care au generat marxismul și respingea orice confruntare directă cu el [53]. Conlucrând în alianțele guvernamentale cu partidele burgheze, M.R.P. totodată le critica vehement, pentru că ele promovau o „politică retrogradă” și mai ales, pentru că „prin anticomunismul lor nesăbuit ele contribuiau la consolidarea pozițiilor comuniștilor” [54].

M.R.P., constatând că Republica a IV-a – „republică burghezo-liberală”, la mijlocul anilor '50 „a devenit neeficientă și alunecă rapid spre colaps”, a propus „stabilirea unui regim parlamentar autentic”, pe care l-a numit și „Republică populară democratică” [55]. S-a străduit insistent să realizeze în practică acest deziderat, prin promovarea reformelor constituționale chiar și în perioada de trecere la Republica a V-a. Odată cu stabilirea definitivă a „regimului puterii personale” (octombrie 1962), M.R.P. și-a modificat pozițiile, optând în favoarea „regimului prezidențial” [56].

Republicanii populari, menționând că și în Republica a V-a „poporul francez mai trăiește într-un regim capitalist”, insistau asupra necesității „schimbării caracterului relațiilor social-economice prin realizarea reformelor structurale” [57]. Dacă denumirea și scopurile reformelor au fost menținute în concordanță cu cele din anii Republicii a IV-a, conținutul și căile practice de efectuare totuși au fost modificate (uneori esențial). Desăvârșirea scopului de a elimina lupta de clasă din viața socială o concepeau altfel decât în perioada imediat

următoare Eliberării. Susținând ideea că fundamentul libertății personale îl constituie proprietatea privată și inițiativa particulară, ei, după 1959, acceptau „naționalizarea doar ca o măsură extraordinară, cel mai puțin dorită” [58]. În schimb, au propus ideea necesității divizării „dreptului de proprietate” în două componente – „drept-proprietate”. Ele, menținându-se interdependente, urmau să se manifeste în practica socială ca fenomene autonome [59]. În baza acestei idei au elaborat concepția despre necesitatea substituirii structurii binare (muncă-capital) a întreprinderii printr-o structură trinitară (conducere – muncă – capital). Astfel, se preconiza depășirea vechii idei privind necesitatea asocierii în întreprindere a capitalului și muncii – considerată calea plauzibilă pentru depășirea contradicției muncă/capital încă din secolul al XIX-lea. Momentul principal, care se credea că modifică dreptul de proprietate privată, era recunoașterea întreprinderii „persoană juridică” deosebită de proprietarul întreprinderii. Direcția întreprinderii în calitate de „persoană capabilă juridică” obținea autonomie în exercitarea funcției de conducător al comunității de muncă și înceta să mai fie „împuțernicitul investitorilor de capital”. Condițiile de participare, drepturile și relațiile reciproce ale celor trei părți în cadrul întreprinderii urmau să fie stabilite prin semnarea unui contract colectiv tripartit. Contractul, substituind contrapunerea prin colaborare, „inoculând fiecărui lucrător al întreprinderii simțul răspunderii”, va asigura „eficacitatea producției”, adică crearea suportului material, necesar „prosperării generale” [60]. Garant și promotor al acestor transformări, în opinia republicanilor populari, urma să fie Statul, care își asuma noi funcții – cea economică și cea socială. Statul prin cele mai diverse căi și mijloace va participa la asigurarea condițiilor optime pentru dezvoltarea întreprinderii particulare, cooperatiste, asociative. Totodată, Statul, prin sistemul fiscal, prin sistemul de redistribuire și prin cel al asigurărilor sociale va garanta „egalarea nivelului de viață al diferitelor pături sociale” [61]. M.R.P. însă, în rezolvarea problemelor sociale, respingea atât corporatismul, cât și paternalismul guvernamental și cerea guvernului să colaboreze în acest domeniu cu „forțele vii ale națiunii”. Conclucrând, ele urmau să intereseze populația în sporirea permanentă a productivității muncii. Or, „prosperarea socială depinde direct de progresul economic” [62].

Realizarea celor propuse era condiționată nu numai de starea lucrurilor în țară, dar și de situația din lume. Dacă „spiritul democratic va fi exclus din relațiile internaționale, scria Gortais, democrația politică, economică și socială, preconizată de M.R.P., va fi mereu amenințată” [63]. Congresul al III-lea al partidului preciza că M.R.P. se opune atât „naționalismului egoist”, cât și „internaționalismului unificator” [64]. Liderii partidului declarau: „Noi suntem pentru o Franță liberă și nu pentru o Franță solitară, adică suntem pentru participarea în viața internațională în scopul asigurării echilibrului și păcii în lume” [65]. În același timp, „suntem adepți ai creării unei organizații internaționale (...), care va asigura reglementarea pașnică a conflictelor dintre state, va suprima orice recurgere la război”, iar „organizând o forță internațională în serviciul dreptății, va promova dezarmarea progresivă și coordonată în toate țările” [66]. M.R.P. preconiza fondarea relațiilor internaționale pe principiile aceleiași doctrine generale despre om. „Universalitatea speciei umane, scria Gortais, generează necesitatea perpetuării democratismului în relațiile internaționale. Drepturile fundamentale naturale ale omului presupun reguli naturale comune de organizare a tuturor colectivităților și raporturilor umane” [67]. Sistemul internațional postbelic trebuia axat pe următoarele scopuri: dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre națiuni în baza principiului egalității și al dreptului popoarelor la autodeterminare; rezolvarea problemelor internaționale economice, social-culturale sau umanitare printr-o colaborare multilaterală; menținerea păcii și securității mondiale [68]. Considerând primordial ultimul scop dintre cele enunțate, conducătorii partidului afirmă că „o pace durabilă poate exista doar dacă regulile securității colective, ce antrenează renunțarea tuturor țărilor la principiul suveranității absolute și acceptarea benevolă a unei discipline comune, sunt recunoscute de toți” [69]. Aceste reguli au fost fixate, considera M.R.P., în Carta O.N.U. din 24 octombrie 1945. Forurile superioare ale partidului considerau că O.N.U., promovând consecvent principiile egalității suverane a tuturor membrilor săi, asigurând îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate de ei, reglementând, prin mijloace pașnice, diferendele internaționale, renunțând la folosirea și la amenințarea cu forță, excluzând intervenția directă în afacerile lor interne, poate deveni „instrumentul eficace al organizării instituționale a democrației internaționale” [70]. În baza acestor considerații, completate corespunzător cu evoluția situației, M.R.P. s-a impus printre forțele politice franceze drept cel mai hotărât adept al atlantismului și europenismului.

Pozițiile partidului pe eșichierul politic al țării erau condiționate de gradul „implantării” lui în societate, de competitivitatea lui în viața politică și, nu în ultimul rând, de starea sa internă. În Franța, M.R.P. a fost primul partid politic nemarxist, care și-a creat o structură internă, strict ierarhizată, realizată în baza principiilor teritorial și profesional [71]. A introdus „carnetul de partid” și a condiționat apartenența de partid prin achitarea lunară

a cotizației de membru și prin participarea regulată la activitățile organizațiilor primare, a secțiilor și federațiilor departamentale. Structura M.R.P. era similară structurii predecesorului său – Partidului Democrat Popular. Viața internă se desfășura conform regulilor democratice. Deciziile se adoptau colegial și erau obligatorii pentru toate verigile instituționale în ordine descrescătoare. Grupul parlamentar era obligat să respecte „disciplina votării”. Membriilor, care nu-și onorau obligațiile statutare, li se aplicau sancțiuni disciplinare, inclusiv „excluderea din rândurile partidului”.

Din primul an de activitate, M.R.P. s-a impus pe eșichierul politic ca un partid de masă [72]. Deja în decembrie 1946, el întrunea 255 000 de membri, organizați în 1280 de secțiuni și 81 de federații departamentale [73]. La alegerile din Adunarea Constituantă, apoi din Adunarea Națională din anul 1946 a acumulat respectiv 28% și 26% de voturi și a promovat 161 și 153 de deputați. Începând însă cu anul 1947, partidul treptat a cedat pozițiile. În scrutinul municipal din acel an a pierdut jumătate din electoratul său și a fost părăsit de peste o pătrime din membrii săi. În 1951, pentru candidații partidului au votat doar 12,3% de alegători și grupul parlamentar al partidului s-a redus de două ori, ajungând la 86 de deputați. În scrutinele din 1956 și 1958 partidul, acumulând 11,1% și 11% de voturi exprimate, și-a menținut alegătorii, dar numărul mandatelor obținute s-a redus de la 74 la 57. Situația partidului a devenit și mai precară după alegerile din 1962. Cu 5,1% voturi și 36 de deputați promovați, M.R.P. nu mai întrunea condiția pentru a-și constitui independent grupul parlamentar. Concomitent s-a redus și numărul membrilor de partid. În 1951 erau de 5 ori mai puțini membri cotizanți decât în 1946, iar în ajunul autodizolvării (1965), doar 12 000 de membri mai achitau regulat cotizațiile [74].

În anii '50 M.R.P., pierzându-și cea mai mare parte a membrilor săi, s-a transformat într-un partid de tip intermediar, păstrându-și structura caracteristică partidelor de masă, dar componența numerică și modul de funcționare au devenit ale unui partid al cadrelor [83]. Caracteristica „partid intermediar” era confirmată și de situația organizațiilor departamentale. În 1955, din cele 90 de federații departamentale, 52 întruneau în rândurile sale mai puțin de 200 de membri fiecare. Doar 5 – mai mult de 1000 și 8 – de la 500 până la 1000 de membri [75]. Majoritatea federațiilor și-au păstrat doar rețeaua cadrelor de partid.

În acești ani s-a reliefat și tendința de regionalizare a partidului. M.R.P. și-a pierdut influența în marile aglomerații urbane, dar și-a consolidat relativ prezența în localitățile rurale și orașele provinciale din Estul, Vestul și Nord-Vestul Franței [76]. Caracteristicile cantitative reflectă evident scăderea permanentă a ponderii M.R.P.

Componența socio-profesională a conducătorilor, a membrilor și a alegătorilor partidului pe parcursul anilor a evoluat mai puțin spectaculos, dar totuși treptat și ea s-a modificat. M.R.P. era „un partid care-i „pescuia” pe oricine”, [77] menționau politologii francezi. Adică, prin componența sa socio-profesională prezenta un tablou similar structurii societății franceze. În comparație cu alte partide, cu excepția celor marxiste, în rândul membrilor și alegătorilor M.R.P., o parte importantă o constituiau salariații și antreprenorii. Dar ponderea acestor categorii, permanent semnificativă, pe parcursul anilor a scăzut simțitor. Practic, în 1954 partidul a pierdut influența doar în rândul tinerilor; în schimb, a crescut quantumul reprezentanților „claselor de mijloc” [78].

Cercurile superioare ale partidului – conducătorii federațiilor, liderii naționali, parlamentarii, senatorii – includeau de asemenea reprezentanții diferitor categorii sociale, însă într-un mod mult mai neuniform. Profesiile libere constituiau 5,4% din militanții partidului, însă 24% din conducătorii de federații, 25,5% din membrii C.N. și C.E. ale M.R.P. și 25% din parlamentari. Quantumul muncitorilor și slujbașilor era de 14,8%. Reprezentanții lor dețineau 22,1% din numărul președinților de federații, 16% din componența instituțiilor superioare și doar 6,4% din mandatele de parlamentari. Reprezentanții corpului profesoral, din contra, avea mulți reprezentanți în grupul parlamentar – 17,8%, între conducătorii naționali – 13%, comparativ cu ponderea redusă în rândul conducătorilor federațiilor care era de 8,1% și a militanților de 3%. Mai echilibrat erau reprezentați funcționarii: 8% în grupul parlamentar, 8% în organele centrale, 6,4% conducători de federații și 13,2% militanți [79]. Deci M.R.P. nu s-a atașat preferențial de nici una dintre categoriile sociale ale populației active.

Organizațional, partidul era strict ierarhizat. Însă puterea reală era concentrată în mâinile unui grup restrâns de lideri. Bichet remarca că „fiind format din militanți, M.R.P. era pentru adepții săi mai mult decât un partid: acesta era o familie, o comunitate, aproape o Biserică. În familie se unesc în jurul părinților. În comunitate, în Biserică - în jurul ierarhiei. (sublinierea ne aparține - D.S.) Astfel stăteau lucrurile în M.R.P.” [78]. De fapt, Comisia Executivă conducea partidul. Ea desemna din rândurile sale membrii Biroului Național, controla activitatea tuturor instanțelor, decidea modalitatea de vot a grupului parlamentar, hotăra aderarea la coaliția guvernamentală, acorda investitura candidaților la alegerile naționale, pregătea ședințele celorlalte instituții ale partidului [81].

Până în 1958, M.R.P. a avut lideri naționali incontestabili, cum ar fi G.Bidault, „președintele fondator” și R.Schuman, „părintele Europei”. Dar, în următorii 9 ani, partidul n-a mai izbutit să găsească omul capabil să-i inspire un nou entuziasm, avânt. Dominant în conducerea lui a devenit un grup oligarhic restrâns. După alegerile din 1962 vechea „gardă” a cedat conducerea M.R.P. unei noi generații de lideri, care deja considerau M.R.P. depășit de timp și-l vor utiliza doar drept trambulină pentru a promova pe scena politică o nouă formațiune.

Din anul 1947, la alegerile municipale, electoratul M.R.P. s-a micșorat, stabilizându-se la cota de 11%-12% din numărul participanților la vot. Această cotă (nu cea de 28% obținută la scrutinul din 1946) reprezenta forța reală a democrației creștine franceze. Ea era cu mult inferioară ponderii democrațiilor creștini din țările vecine [82]. Electoratul republican popular posedea multiple trăsături specifice. Majoritatea alegătorilor (93%) erau catolici, iar 45% erau catolici practicanți regulat. Importanța deosebită a factorului religios în votul alegătorilor M.R.P. făcea partidul mai puțin dependent de „votul de clasă”, lucru confirmat de suprareprezentarea femeilor (60%) – mult mai credincioase ca bărbații. Dar partidul n-a fost exclusiv catolic. Pentru el votau protestanți și necredincioși (7%). Adică, catolicismul nu era pentru el o poziție absolută.

Electoratul partidului era reprezentat în teritoriu neuniform. De obicei nesemnificativ în departamentele „necredincioase” (Provencs, Centru, Paris), era important în Estul, Vestul și Nord - Vestul „catolic” al țării [83]. În unele departamente ultraconfesionale (Doubs, Ardeche, Loire Atlantique) M.R.P. însă obținea un procent redus de voturi, iar departamentele cu practică religioasă scăzută (Marne, Jura) furnizau cifre superioare mediei naționale. Deci, factorul religios acționa simultan cu alți factori: cultura politică, prezența unei federații departamentale puternice, persistența tradiției democrat-creștine și a creștinismului socializant ș.a.

Vârsta alegătorilor nu avea o importanță decisivă pentru rezultatele obținute de M.R.P., totuși republicanii populari erau votați cu precădere de alegătorii maturi – de la 30 de ani în sus [84].

Electoratul partidului, asemeni militanților, avea o structură socială eterogenă. Sociologii francezi îl considerau ca un „model miniatural al populației franceze” [85]. Însă, în comparație cu comuniștii, republicanii populari se bucurau de un sprijin considerabil în rândul agricultorilor, cadrelor, profesiilor libere, comercianților și meșteșugarilor. În raport cu radicalii și moderații M.R.P. era mai bine repartizat printre muncitori, slujbași, funcționari. M.R.P. a obținut la toate scrutinurile cele mai multe voturi ale muncitorilor, fiind depășit doar de comuniști și socialiști. Micșorarea ponderii generale a partidului a determinat egalarea celor 20% din voturile muncitorești ale republicanilor populari cu doar 10%-11% din votul general al muncitorilor. În anii Republicii a V-a, M.R.P. și-a extins prezența doar în rândul agricultorilor. De la 6% a ajuns să acumuleze 16% din voturile lor [86]. Dispunea de o susținere semnificativă și în rândul cadrelor profesiilor libere, comercianților și industriașilor mici și mijlocii. Dar cel mai important sprijin social al lui îl constituiau slujbașii. Cea mai mare parte a voturilor acestora revenea, tradițional, republicanilor populari.

Partidul M.R.P., apărut pe arena politică într-un moment crucial pentru destinul Franței, a întruchipat tradiția democrat-creștină și Rezistența antifascistă catolică. A fost conceput statutar ca un partid de masă și a înglobat inițial reprezentanții tuturor straturilor sociale. Dar se deosebea net de „partidele de clasă” (proletare sau burgheze) prin componența socială eterogenă, prin doctrina și programul său.

Republicanii populari stipulau depășirea contradicțiilor antagoniste și optau pentru o cale intermediară de dezvoltare, pe care o considerau deosebită atât de capitalismul clasic, cât și de socialismul marxist – „calea a treia”. Doreau să asigure prosperarea tuturor membrilor societății franceze prin stabilirea colaborării egale și echitabile a tuturor straturilor sociale. Saltul decisiv în evoluția societății urma să fie realizat, în ultima instanță, în domeniul etico-moral. Dar M.R.P. credea posibilă realizarea lui prin transformări radicale ale sferelor economică, social-politică și culturală, în baza efectuării „reformelor structurale” și instaurării „democrației economice, sociale și politice”.

M.R.P. a pretins la rolul „centrului” în viața politică a Franței și a depus eforturi practice, dar îndeosebi teoretice, pentru a depăși scindarea forțelor politice franceze în „dreapta - stânga”. A înaintat concepția „anti-comunismului constructiv” – a luptei cu cauzele care au generat marxismul, a promovat „dirijismul economic”, reformismul social, integrismul european, atlantic și mondial, principiile coexistenței pașnice etc.

Fiind, prin componența membrilor de partid și a electoratului său, predominant catolic și popular, prin platforma sa – centrist și reformist, el era totodată democratic și anticlerical. Considera creștinismul și democrația drept modalități reciproc condiționate de a fi, de a gândi și de a acționa în politică, absolut indispensabile reușitei transformărilor preconizate.

În anii Republicii a IV-a, lupta politică n-a permis republicanilor populari să îndeplinească sistematic și metodic platforma elaborată. Dar ei s-au ocupat intens de problema creării condițiilor necesare pentru realizarea scopurilor enunțate, îndeosebi, de cea a funcționării regimului politic de stat al Franței din perioada postbelică.

Referințe:

1. Борисов Ю.В. Новейшая история Франции.- Москва, 1966, с.173.
2. Фадеева Т.М. Стратегия буржуазного реформизма в современной Франции. - Москва, 1975, с.37.
3. Letamendia P. Le M.R.P. - Bordeaux, 1975, p.208.
4. Bichet R. La démocratie chrétienne en France. Le Mouvement Républicaine Populaire. - Besançon, 1980, p.383-384.
5. Vezi: Duquesne J. Les catholiques français sous l'occupation. - Paris, 1966.
6. Ibidem, p.370.
7. Forces nouvelles. - 1945. - 14 juin.
8. France. Premier manifeste de Mouvement. Ligne d'action pour la libération // Documents CEPESS. La doctrine sociale chrétienne en Europe occidentale. - Bruxelles, 1962, p.36-42.
9. Manifeste M.R.L., p.36, 37.
10. Ibidem, p.37, 38.
11. Ibidem, p.38
12. Ibidem, p.36.
13. Forces nouvelles. - 1954. - 4 décembre; Constitutions et documents politiques. La vie politique française. - Paris, 1965.
14. Statuts M.R.P. // Constitutions et documents politiques. La vie politique française, p.189.
15. Manifeste M.R.P. // Forces nouvelles. - 1954. - 4 décembre
16. Bichet R. La démocratie chrétienne en France. Le Mouvement Républicain Populaire. - Besançon, 1980, p.51.
17. Ibidem, p.57, 213.
18. Descamps H. La démocratie chrétienne et le M.R.P. de 1946 a 1959. - Paris, 1981, p.100.
19. Forces nouvelles.- 1945. - 15 décembre; L'Aube. - 1947. - 18 octobre.
20. Gortais A. Démocratie et Libération. Discours de m. A. Gortais au III-e Congrès nationale du M.R.P., 14 mars 1947. - Paris, 1947, p.59.
21. Callot E.- F. Un partis politique de la démocratie chrétienne en France. Le Mouvement Républicain Populaire. - Paris, 1978, p.130.
22. Sur quelques questions doctrinales de notre engagement politique. // Documents CEPESS. La doctrine sociale chrétienne en Europe occidentale, p. 44.
23. Idem.
24. Ibidem, p.44; L'Aube. - 1947. - 20-21 juillet.
25. Gortais A. Op.cit., p.50.
26. Projet relatif a la Constitution... Fiche. Série C, nr.1.
27. Manifeste M.R.P. // Forces nouvelles.- 1954.- 4 décembre; Menthon F. de Notre politique économique au service du progrès social. // Les cahiers de formation politique. Organe bimensuel. - 1951, nr.7, p.1.
28. Sur quelques questions doctrinales de notre engagement politique. // Documents CEPESS. La doctrine sociale chrétienne en Europe occidentale, p. 45.
29. Ibidem, p. 47.
30. Idem.
31. Forces nouvelles. - 1945. - 24 mars
32. Sur quelques questions doctrinales de notre engagement politique. // Documents CEPESS. La doctrine sociale chrétienne en Europe occidentale, p. 44- 45; A titre d'exemple. Plan de conférence. Exposé de la politique générale du M.R.P. // Fiche. Série A – nr.2.
33. Projet relatif a la Constitution... Fiche. Série C, nr.1.
34. Forces nouvelles. - 1945. - 3 mars.
35. Gortais A. Op.cit., p.13
36. Sur quelques questions doctrinales de notre engagement politique. // Documents CEPESS. La doctrine sociale chrétienne en Europe occidentale, p.45-46.
37. Forces nouvelles. - 1945. - 30 avril.
38. Sur quelques questions doctrinales de notre engagement politique. // Documents CEPESS. La doctrine sociale chrétienne en Europe occidentale, p. 46.
39. Forces nouvelles.- 1945. - 6-13 juillet; Quelques conseils pour expose sur le M.R.P. // Fiche. Série A. - nr.2.
40. Manifeste M.R.L., p.38

41. Forces nouvelles. - 1945. - 14 juillet
42. Forces nouvelles. - 1945. - 14 juillet; Menthon F. de Notre politique économique. Conseil Nationale de 8-19 mars 1946. Paris, 1946; Manifeste M.R.L., p.39.
43. Forces nouvelles.- 1945.- 1 septembre; Gortes A. Op. Cit., p.37-40.
44. Gortes A. Op. Cit., p.37-40
45. Vezi: Fauvet J. La France déchire. Paris, 1957; Juillard J. La IV-e République. - Paris, 1968.
46. Forces nouvelles.- 1945. - 15, 22 décembre.
47. Forces nouvelles. - 1963. - 30 mai.
48. Forces nouvelles. - 1945. - 1 septembre, 15 décembre; Gortais A. Op. Cit. p.60-61.
49. Gortes A. Op. Cit., p.19-20; Forces nouvelles. - 1945. - 30 mars.
50. Forces nouvelles. - 1958. - 6 septembre.
51. Forces nouvelles. - 1946. - 1-8 juin; 1953. - 13 mai.
52. Gortais A. Op. Cit., p.2-23; Forces nouvelles. - 1946. - 30 mai.
53. Forces nouvelles. - 1948. - 27 décembre.
54. Forces nouvelles. - 1946. - 23-30 mai.
55. Sur quelques questions doctrinales de notre engagement politique..., p.46.
56. Forces nouvelles. - 1962. - 13 décembre.
57. Forces nouvelles.Special congres. - 1964. - 14 mai.
58. Letamendia P. Le M.R.P., p.377.
59. Forces nouvelles.Special congres. - 1964. - 14 mai.
60. Forces nouvelles.Special congres. - 1965. - 3 juin.
61. Forces nouvelles.Special congres. - 1958. - 21 mai.
62. Forces nouvelles.Special congres. - 1964. - 14 mai.
63. Gortais A. Démocratie et Libération, p.51.
64. L'Aube. - 1947. - 18 mars; Gortais A. Op. cit., p.54.
65. Forces nouvelles. - 1946. - 30 mars; Forces nouvelles.Special congres. - 1958. - 21 mai.
66. Manifeste M.R.L.; Gortais A. Op. cit., p.50-54.
67. Gortais A. Op. cit., p.52.
68. L'Aube. - 1947. - 18 mars.
69. Gortais A. Op. cit., p.55.
70. L'Aube. - 1947. - 18 mars; Gortais A. Op. cit., p.53.
71. Statuts M.R.P. p.189-190.
72. Duverger M. Les partis politiques. - Paris, 1951.
73. Forces nouvelles. - 1945. - 22 décembre; Bichet R. Op. cit., p.219.
74. Letamendia P. Op. cit., p.212; Descamps H. La démocratie chrétienne et le M.R.P. de 1946 a 1959, p.199.
75. Partis politiques et classes sociales en France. - Paris, 1955
76. Letamendia P. Le M.R.P.
77. Diethelm B. Les partis politiques sous la Cinquième République, p.56-57.
78. Sondages. Revue française de l'opinion public. - 1952. - nr.3, p.66; 1955.- Nr.4, p.66..
79. L'univers politique des classes moyennes.- Paris, 1983, p.12.
80. Bichet R. La démocratie chrétienne en France. Le Mouvemente Républicaine Populaire.
81. Statuts M.R.P., p.192-195.
82. Chasseriod J.P. Le Partie Démocrat Chrétien en Italie. - Paris, 1965, p.108.
83. Goguel F. Géographie des élections françaises sous la Troisième et la Quatrième Républiques. - Paris, 1970, p.109, 127, 146.
84. Idem.
85. Sondages. Revue française de l'opinion public. - 1952.- nr.3, p.66;
86. Reynaud J.D. Touraine A. Le représentation politique du monde ouvrière // Partis politiques et classes sociale sen France, p.33.

Prezentat la 03.11.2010